

آثار گوناگون اعمال انسان

اعمال انسان آثار متفاوتی دارد؛ اولاً: در سرنوشت عمل کننده اثر می‌گذارد، ثانیاً: آثاری در عالم هستی دارد. در اینجا به برخی از آیات قرآن کریم در این زمینه اشاره می‌کنیم:

۱. تأثیر در روح عامل

عمل آدمی یا روح او را تعالی داده و پاک‌سازی می‌کند و یا موجب زنگار آن می‌شود. خداوند می‌فرماید:

﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^۱

چنین نیست که آنان می‌پندارند، بلکه اعمالشان چون زنگاری بر دل‌هایشان نشسته است.

علامه طباطبایی رحمته الله در تفسیر آیه فوق می‌نویسد:

کلمه «رین» به معنای غبار و زنگ و یا به عبارتی تیرگی است که روی چیز گران‌بهایی بنشیند [در نسخه‌ای دیگر آمده روی چیز شفاف بنشیند]، در قرآن

۱. مطففین: ۱۴.

آمده که: «بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ...» یعنی گناهان مانند زنگی و غباری شد که روی جلای دل‌هاشان را گرفت، و آن دل‌ها را از تشخیص خیر و شر کور کرد. پس این زنگ بودن گناهان بر روی دل‌های آنان عبارت است از حایل شدن گناهان بین دل‌ها و بین تشخیص حق، آن‌طور که هست. از این آیه شریفه سه نکته استفاده می‌شود؛ اول: اعمال زشت، نقش و صورتی به نفس می‌دهد و نفس آدمی را به آن صورت در می‌آورد. دوم: این نقوش و صورت‌ها، مانع آن است که نفس آدمی حق و حقیقت را درک کند؛ چون میان آن و درک حق حایل می‌شود. سوم: نفس آدمی به حسب طبع اولیه اش، صفا و جلایی دارد که با داشتن آن، حق را آن‌طور که هست درک می‌کند و آن را از باطل و نیز خیر را از شر تمیز می‌دهد، همچنان که در جای دیگر فرمود:

﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا * فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾^۱

و قسم به جان آدمی و آن‌کس که آن را [آفریده و] منظم ساخته، سپس فجور و تقوا [شر و خیرش] را به او الهام کرده است.^۲

۲. تأثیر در سرنوشت آینده عامل

سرنوشت کلی افراد در گرو اعمال آنهاست. خداوند می‌فرماید:

۱. شمس: ۸-۷.

۲. المیزان: ج ۲۰، ص ۲۳۴.

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا
فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾^۱

[آری،] این سرای آخر تو را [تنها] برای کسانی قرار می‌دهیم که
اراده برتری‌جویی در زمین و فساد را ندارند و عاقبت نیک برای
پرهیزگاران است.

۳- تأثیر در عالم هستی

چگونگی تعامل موجودات هستی با انسان‌ها، به کیفیت اعمال انسان‌ها
بازمی‌گردد. خداوند می‌فرماید:

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^۲

و اگر اهل شهرها و آبادی‌ها، ایمان می‌آوردند و تقوا پیشه
می‌کردند، برکات آسمان و زمین را بر آنها می‌گشودیم، ولی [آنها
حق را] تکذیب کردند، ما هم آنان را به کیفر اعمالشان مجازات
نمودیم.

حضرت علی علیه السلام در آغاز دعای کمیل ضمن طلب مغفرت از خداوند به همین
حقایق اشاره کرده است:

۱. قصص: ۸۳.

۲. اعراف: ۹۶.

يَا نُورُ يَا قُدُّوسُ يَا أَوَّلَ الْأَوَّلِينَ وَيَا آخِرَ الْآخِرِينَ يَا رَحْمَانَ يَا
رَحِيمًا اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُغَيِّرُ النَّعْمَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي
تُحِلُّ النَّقْمَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَهْتِكُ الْعِصْمَ وَاغْفِرْ لِي
الذُّنُوبَ الَّتِي تُنْزِلُ الْبَلَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُدِيلُ الْأَعْدَاءَ
وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَقْطَعُ
الرَّجَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُظْلِمُ الْهُوَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي
تَكْشِفُ الْغَطَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَرُدُّ الدُّعَاءَ وَاغْفِرْ لِي
الذُّنُوبَ الَّتِي تَرُدُّ غَيْثَ السَّمَاءِ؛^۱

نزدیک ترین افراد به اهل بیت علیهم السلام

از دیدگاه اسلام، آنچه مایه نجات انسان است، ایمان و عمل صالح اوست. در آیات متعددی از قرآن کریم، از این حقیقت سخن به میان آمده است:

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾^۲

و کسانی را که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته انجام داده‌اند،
مژده ده که ایشان را باغ‌هایی خواهد بود که از زیر [درختان] آنها
جوی‌ها روان است.

۱. الکافی: ج ۲، ص ۵۸۹.

۲. بقره: ۲۵. در قرآن کریم، بیش از ۵۰ مورد به همراهی ایمان و عمل صالح اشاره شده است.

نزدیک‌ترین افراد به اهل بیت علیهم‌السلام کسانی هستند که ولایت آنان را بپذیرند، ایمان و عمل صالح داشته باشند و از سیره آنان پیروی می‌کنند؛ چنان‌که قرآن کریم، نزدیک‌ترین افراد به ابراهیم علیه‌السلام را پیروان آن حضرت می‌داند:

﴿إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ﴾^۱

سزاوارترین مردم به ابراهیم، آنها هستند که از او پیروی کردند.

بر همین اساس پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود:

سلمان منا اهل البيت؛

سلمان از ما اهل بیت است.

کسانی که از این دو نعمت الهی محروم‌اند، مورد عنایت اهل بیت علیهم‌السلام نخواهند بود، به همین جهت، اهل بیت علیهم‌السلام برخی از افراد و گروه‌ها را از خود ندانسته‌اند که در اینجا برخی از آنها را یادآور می‌شویم:

۱. خیانت‌کننده به مسلمانان

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌فرماید:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا وَلَا لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ مُسْلِمًا؛^۲

کسی که مسلمانی را گول بزند و یا به او خیانت کند از ما نیست.

۱. آل عمران: ۶۸.

۲. الأمالی: ص ۲۷۰.

همچنین آن حضرت فرمودند:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ مَكَرَ مُسْلِمًا؛^۱

کسی که نسبت به مسلمانی مکر و حيله بزند از ما نیست.

امام رضا علیه السلام نیز در کلامی آموزنده می فرماید:

الْمُؤْمِنُ الَّذِي إِذَا أَحْسَنَ اسْتَشْرَرَ وَإِذَا أَسَاءَ اسْتَغْفَرَ وَالْمُسْلِمُ
الَّذِي يَسْلَمُ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَأْمَنْ
جَارَهُ بَوَائِقَهُ؛^۲

مؤمن کسی است که هنگامی که کار خوب انجام دهد، خوشحال می شود و هنگامی که گناه کند، طلب مغفرت می کند. و مسلمان کسی است که مسلمانان دیگر از دست و زبان او در امان باشند. و از ما نیست کسی که همسایه اش از شر او در امان نباشد.

۲. ترک کننده دنیا و رهبان

از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام ترک دنیا به این معنا که انسان، زندگی دنیایی و لذت های حلال و خدادادی آن را به بهانه رسیدن به کمال و معنویت رها کرده و به فراموشی سپرد، امری ناپسند است، همان گونه که دل بستگی به دنیا و

۱. الکافی: ج ۲، ص ۳۳۷.

۲. عیون أخبار الرضا: ج ۲، ص ۲۴؛ وسائل الشیعة: ج ۱۲، ص ۱۲۷.

فراموش کردن آخرت نیز مورد نکوهش است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَرَكَ دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ وَلَا آخِرَتَهُ لِدُنْيَاهُ؛^۱

از ما نیست کسی که دنیایش را برای آخرتش و یا آخرتش را برای دنیایش رها کند.

۳. نداشتن صبر هنگام غضب

امام صادق علیه السلام در کلامی مهم خطاب به شیعیان می‌فرماید:

يَا شِيعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ إِنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَمْلِكْ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَ
لَمْ يُحْسِنْ صُحْبَةَ مَنْ صَحِبَهُ وَ مُرَافَقَةَ مَنْ رَافَقَهُ وَ مُصَالِحَةَ مَنْ
صَالِحَهُ وَ مُخَالَفَةَ مَنْ خَالَفَهُ يَا شِيعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ اتَّقُوا اللَّهَ مَا
اسْتَطَعْتُمْ؛^۲

ای شیعیان آل محمد، از ما نیست کسی که در هنگام خشم و غضب مالک نفس خود نباشد. و به نیکی با رفیق و همراهش رفتار نکند و رفیق و محبت نسبت به کسی که با او صحبت می‌کند. مصالحه با کسی که با او مصالحه می‌کند و مخالفت با کسی که با او مخالفت می‌کند. ای شیعیان آل محمد، تا می‌توانید تقوا کسب کنید.

۱. الفقیه: ج ۳، ص ۱۵۶.

۲. الکافی: ج ۲، ص ۶۳۷.

۴. خیانت‌کننده به امانت

رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ يُحْفَرُ الْأَمَانَةَ حَتَّى يَسْتَهْلِكَهَا إِذَا اسْتَوْدَعَهَا وَ لَيْسَ مِنَّا
مَنْ خَانَ مُسْلِمًا فِي أَهْلِهِ وَ مَالِهِ^۱

از ما نیست کسی که امانت را کوچک می‌شمارد تا از بین برود و
از ما نیست کسی که به مسلمانی خیانت کند.